

Věc C-609/19**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora****Datum doručení:**

13. srpna 2019

Předkládající soud:

Tribunal d'instance de Lagny-sur-Marne (Francie)

Datum předkládacího rozhodnutí:

2. srpna 2019

Žalobce:

BNP Paribas Personal Finance SA

Žalovaný:

VE

I. Popis předmětu sporu

- 1 Dne 10. března 2009 nabyli VE a jeho manželka nemovitost a uzavřeli se společností BNP Paribas Personal Finance (dále jen „BNP Paribas“ nebo „poskytovatel úvěru“) smlouvu o úvěru na nemovitost ve výši 143 421,53 eur, představující dluh ve výši 216 566,51 švýcarských franků (CHF).

V důsledku nesplácení byla prohlášena okamžitá splatnost úvěru.

- 2 Dne 16. ledna 2015 byl rozhodnutím soudu nařízen prodej majetku. Dne 20. března 2015 byl majetek prodán v dražbě za cenu 55 000 eur.
- 3 Dne 12. ledna 2017 požádala BNP Paribas předkládající soud o povolení zajistit pracovní příjmy VE (dále jen „příjemce úvěru“ nebo „spotřebitel“).

II. Argumenty a návrhová žádání účastníků řízení

1. *BNP Paribas*

4 BNP navrhuje mimo jiné následující:

- určit, že výše její pohledávky dosahuje celkové částky 192 268,73 eur podle vyúčtování ke dni 21. února 2019;
- povolit zajištění pracovních příjmů VE;
- odmítnout jako nepřipustný návrh na prohlášení neplatnosti úvěru z důvodu klamavé obchodní praktiky podaný VE, podpůrně aby byl zamítnut;

podpůrně:

- odmítnout jako nepřipustné návrhy VE založené na tvrzení o zneužívajících ujednáních;
- určit, že měnová klauzule vyjádřená v úvěru ve švýcarských francích nespadá do zneužívajících ujednání vzhledem k tomu, že definuje hlavní předmět smlouvy a že je sepsána jasným a srozumitelným způsobem;

ještě podpůrněji:

- určit, že měnová klauzule vyjádřená v úvěru ve švýcarských francích není zneužívajícím ujednáním vzhledem k tomu, že nezpůsobuje významnou nerovnováhu mezi právy a povinnostmi stran;
- určit, že návrhy VE založené na tvrzení o zneužívajících ujednáních jsou neopodstatněné.

5 BNP Paribas tvrdí, že VE byl informován o změnách směnného kurzu, kterému se vystavil, a o jeho dopadech na splácení úvěru. V důsledku toho má za to, že smlouva neobsahuje žádné zneužívající ujednání.

2. *VE*

6 VE navrhuje mimo jiné následující:

- předložit SDEU několik předběžných otázek;
- zrušit jím uzavřenou smlouvu HELVETIMMO;

podpůrně:

- provést kontrolu zneužívajícího charakteru ujednání „Popis vašeho úvěru“ (ujednání č.1), „Financování vašeho úvěru“ (ujednání č. 2), „Založení interního účtu v eurech a interního účtu ve švýcarských francích pro správu vašeho úvěru“ (ujednání č. 3), „Devizové operace“ (ujednání č. 4), „Splácení vašeho úvěru“ (ujednání č. 5), „Možnost změnit měnu účtu“ (ujednání č. 6), „Ujednání o uznání údajů z výpisu o schválení úvěru“ (ujednání č. 7), „Splácení vašeho úvěru“ (ujednání č. 8), „Umořování jistiny“ (ujednání č. 9) ;
 - určit, že všechna ujednání č. 1 až 9 jsou považována za neplatná a vyloučit jejich použití;
 - překvalifikovat smlouvy HELVET IMMO a INVEST IMMO na úvěrové smlouvy v eurech s pevnou úrokovou sazbou od okamžiku uzavření, stanovit kurs 1 euro ku 1,50 švýcarskému franku a přepočítat dlužné saldo;
- zcela podpůrně:*
- v případě rozhodnutí, že implicitní ujednání o indexaci spadá do hlavního předmětu sporné smlouvy, prohlásit smlouvu za neplatnou.
- 7 VE tvrdí, že sporný úvěr jej vystavuje neomezenému kurzovému riziku, že smlouva na kurzové riziko nepoukazuje a neobsahuje slova „kurzové riziko“. Uvádí, že mu nebyly poskytnuty simulace informující příjemce úvěru, třebaže úvěr byl nabízen v období, kdy poskytovatel úvěru předvídal významnou změnu směnného kurzu.
- 8 V důsledku toho navrhuje, aby bylo Soudnímu dvoru Evropské unie předloženo několik předběžných otázek, zejména za účelem posouzení slučitelnosti judikatury Cour de cassation [Kasační soud, Francie] s ustanoveními směrnice Rady ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. 1993, L 95, s. 29). Ve věci samé požaduje zrušení úvěru, jelikož se domnívá, že se jedná o klamavou obchodní praktiku. Podpůrně tvrdí, že výše pohledávky musí být snížena z důvodu zneužívajícího charakteru implicitního ujednání o indexaci, ujednání o měně, v níž je úvěr veden a splácen, neexistence upozornění na „kurzové riziko“, ujednání o umořování a ujednání o kupní opci.

III. Smlouva a právní rámec

1. Sporný úvěr

- 9 Podle sporné smlouvy poskytuje poskytovatel úvěru úvěr s pevnou úrokovou sazbou denominovanou ve švýcarských francích. Úvěr je splácen ve splátkách v eurech, ale tyto měsíční splátky jsou přepočteny na švýcarské franky pro platbu úroků a umořování jistiny na účtu denominovaném ve švýcarských francích.

- 10 Nabídka uvádí, že pokud se v důsledku vývoje směnného kurzu zvýší cena úvěru pro spotřebitele, budou měsíční splátky započítávány přednostně na úroky a trvání úvěru bude prodlouženo o pět let. Uvádí se zde rovněž: „výše vašich úhrad v eurech zůstane též nezměněna, ale trvání vašeho úvěru bude prodlouženo. Pokud však zachování výše vašich úhrad v eurech neumožní uhradit celé saldo vašeho účtu v původním zbývajícím období prodlouženém o 5 let, budou vaše úhrady v eurech zvýšeny“.
- 11 V projednávané věci si vzal VE úvěr na částku 143 421,53 eur; tato částka odpovídá 216 566,51 švýcarským frankům. Po prodeji majetku, jehož výtěžek byl započten na zbývajcí dlužnou jistinu, požaduje poskytovatel úvěru zajištění pracovních příjmů VE ve výši 192 268,73 eur.

2. Unijní právo

- 12 Předkládající soud má za to, že aktem unijního práva použitelným v projednávané věci je směrnice 93/13, zejména její články 3 a 4.
- 13 Stanovisko generálního advokáta Wahla ve věci Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:85, bod 91 a bod 2 shrnutí stanoviska) uvádí: „*Přezkum jasného a srozumitelného charakteru smluvních klauzulí musí být prováděn při zohlednění všech okolností projednávaného případu, zejména informací, které byly spotřebiteli sděleny při uzavírání smlouvy, a musí se vedle striktně formálního a jazykového aspektu týkat přesného vyhodnocení hospodářských důsledků těchto klauzulí a možných vazeb mezi nimi*“.
- 14 V rozsudku ze dne 20. září 2017, Andriuc a další (C-186/16, EU:C:2017:703, bod 51 a bod 2 výroku) Soudní dvůr rozhodl, že jasný a srozumitelný charakter ujednání srovnatelného se zde sporným ujednáním předpokládá, že ujednání „*musí spotřebitel pochopit nejen z formálního a gramatického hlediska, ale i z hlediska jeho konkrétního dosahu, v tom smyslu, že běžně informovaný a přiměřeně pozorný a obezřetný spotřebitel může nejen zjistit, že může dojít ke zhodnocení nebo znehodnocení cizí měny, v níž byl úvěr poskytnut, ale i posoudit potenciálně významné ekonomické důsledky tohoto ujednání na své finanční závazky. Vnitrostátnímu soudu přísluší provést v tomto ohledu nezbytná ověření*“.
- 15 Soudní dvůr připomněl, že „*spotřebitel se nachází v nerovném postavení vůči prodávajícímu nebo poskytovateli zejména z hlediska úrovně informovanosti, takže tento požadavek na jasný a srozumitelný jazyk smluvních ujednání, a tedy na transparentnost, stanovený toutéž směrnicí musí být vykládán široce*“ (rozsudek ze dne 20. září 2017, Andriuc a další (C-186/16, EU:C:2017:703, bod 44 a citovaná judikatura). V bodu 46 téhož rozsudku Soudní dvůr uvádí, že tuto otázku musí posoudit předkládající soud.
- 16 Soudní dvůr taktéž rozhodl, že „*ujednání úvěrové smlouvy [...] v jejímž důsledku je veškeré kurzové riziko přesunuto na příjemce úvěru a které není sepsáno transparentně, takže příjemce úvěru není schopen vyhodnotit na základě jasných a*

srozumitelných kritérií ekonomické důsledky uzavření této smlouvy, může být vnitrostátním soudem považováno za zneužívající“ (usnesení ze dne 22. února 2018, Lupean (C-119/17, nezveřejněné, EU:C:2018:103, bod 31 a bod 2 výroku).

- 17 Konečně v rozsudku ze dne 20. září 2018, OTP Bank a OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750) Soudní dvůr rozhodl: „*Čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že požadavek, aby smluvní ujednání bylo sepsáno jasným a srozumitelným jazykem, zavazuje finanční instituce k tomu, aby dlužníkům poskytly dostatečné informace, které jim umožní přijmout informovaná a obezřetná rozhodnutí. Uvedený požadavek v tomto ohledu implikuje, že ujednání o kurzovém riziku musí spotřebitel pochopit nejen z formálního a gramatického hlediska, ale i z hlediska jeho konkrétního dosahu, v tom smyslu, že běžně informovaný a přiměřeně pozorný a obezřetný spotřebitel může nejen zjistit, že může dojít k oslabení domácí měny oproti cizí měně, v níž byl úvěr denominován, ale i posoudit potenciálně významné ekonomické důsledky tohoto ujednání na své finanční závazky“ (bod 78 a bod 3 výroku). Soudní dvůr v témže rozsudku uvedl: „*článek 4 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že jasnost a srozumitelnost smluvních ujednání se posuzuje k okamžiku uzavření smlouvy a s ohledem na všechny okolnosti, které provázely uzavření smlouvy, a na ostatní smluvní ujednání“ (bod 83 a bod 4 výroku); nakonec doplnil, že vnitrostátnímu soudu přísluší, aby i bez návrhu určil případnou zneužívající povahu takového ujednání (bod 91 a bod 5 výroku).**

3. Vnitrostátní právo

- 18 Předkládající soud v projednávané věci rozhoduje o zajištění pracovních příjmů. Vykonává v tomto ohledu pravomoci soudu příslušného pro vykonávací řízení a musí tedy rozhodnout o opodstatněnosti nároku a o výši pohledávky.
- 19 Článek L.132-1 spotřebitelského zákoníku, nyní článek L.212-1 téhož zákoníku, provádí ve francouzském právu směrnici 93/13. Tento článek stanoví:

„Ve smlouvách uzavřených mezi prodávajícími nebo poskytovateli a osobami, které nejsou prodávajícími ani poskytovateli, nebo spotřebiteli, jsou zneužívající ta smluvní ujednání, která mají za cíl nebo za následek významnou nerovnováhu mezi právy a povinnostmi smluvních stran v neprospěch osoby, která není prodávajícím ani poskytovatelem, nebo spotřebitelem.“

Výnos Conseil d'État (Státní rada) [...] stanoví seznam ujednání, která se považují za zneužívající; v případě sporu ohledně smlouvy obsahující takové ujednání musí prodávající nebo poskytovatel prokázat, že sporné ujednání není zneužívající.

Výnos přijatý za stejných podmínek stanoví typy ujednání, u kterých platí vzhledem k závažnosti jejich zásahů do smluvní rovnováhy nevyvratitelná domněnka, že se jedná o zneužívající ujednání ve smyslu prvního pododstavce.

Tato ustanovení se použijí bez ohledu na formu nebo nosič smlouvy. Je tomu tak zejména u objednávek, faktur, záručních listů, dodacích dokladů nebo dodacích listů, jízdenek nebo vstupenek obsahujících ujednání, která byla svobodně sjednána či nikoli, nebo odkazy na předem stanovené všeobecné podmínky.

Aniž jsou tím dotčena výkladová pravidla stanovená v člancích 1156 až 1161, 1163 a 1164 občanského zákoníku, zneužívající charakter ujednání se posuzuje k okamžiku uzavření smlouvy a s ohledem na všechny okolnosti, které provázely její uzavření, a na všechna ostatní smluvní ujednání. Posuzuje se též s ohledem na ujednání obsažená v jiné smlouvě, pokud uzavření nebo výkon obou smluv jsou na sobě právně závislé.

Zneužívající ujednání se považují za neplatná.

Posouzení zneužívající povahy ujednání ve smyslu prvního pododstavce se netýká ani definice hlavního předmětu smlouvy, ani přiměřenosti ceny či odměny prodávanému zboží nebo poskytované službě, pokud jsou ujednání sepsána jasným a srozumitelným způsobem.

Všechna ostatní ujednání smlouvy, jež nebyla shledána jako zneužívající, zůstávají v platnosti, mohou-li nadále existovat bez zneužívajících ujednání.

Od ustanovení tohoto článku se nelze odchýlit.“

- 20 Předposlední pododstavec tohoto ustanovení provádí čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 a je základem relevantní vnitrostátní judikatury.
- 21 Kasační soud vyloučil, aby ujednání definující hlavní předmět smlouvy byla kvalifikována jako zneužívající, pokud jsou tato ujednání sepsána jasným a srozumitelným způsobem (ustálená judikatura).
- 22 Kasační soud v roce 2017 připomněl ve dvou sporech týkajících se úvěru srovnatelného se sporným úvěrem, že přísluší nalézacímu soudu, aby i bez návrhu zkoumal existenci závažné nerovnováhy.
- 23 V roce 2018 ve věci týkající se úvěru srovnatelného se sporným úvěrem rozhodl, že ujednání stanovící „přepočtení salda měsíčních úhrad po zaplacení ostatních poplatků spojených s úvěrem na švýcarské franky definuje hlavní předmět smlouvy“. Navíc rozhodl, že toto ujednání je jasné a srozumitelné z následujících důvodů: „ke splácení úvěru dochází přepočtem fixních splátek placených v eurech, [...] takový přepočtení probíhá dle směnného kurzu, který může stoupat či klesat [...], přičemž tento vývoj může způsobit prodloužení nebo zkrácení doby splácení úvěru a případně změnit celkovou úvěrovou zátěž“.
- 24 Patnácti rozhodnutími vydanými dne 20. února 2019 Kasační soud potvrdil rozsudky odvolacích soudů, podle kterých úvěr Helvet Immo definoval hlavní předmět smlouvy, vzhledem k tomu, že „kurzové riziko, jež je tomuto typu úvěru vlastní, má dopad na splácení úvěru“. V těchto věcech byl v rozsudcích

napadených opravným prostředkem podrobně popsán mechanismus úvěru Helvet Immo, uvedený pod bodem III.1 tohoto rozhodnutí, a bylo zde uvedeno, že „smlouva vykládá transparentním způsobem konkrétní fungování mechanismu přepočtu cizí měny“ a že ujednání v tomto směru je jasné a srozumitelné. Tato rozhodnutí se výslovně odvolávají na rozsudek Soudního dvora ze dne 20. září 2018, OTP Bank a OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750).

- 25 Některá z těchto posledních rozhodnutí odkazují na „stručnou zprávu doplněnou o simulované vyčíslení dopadu kolísání směnného kurzu na plán splácení“, aniž by nepřítomnost či přítomnost tohoto skutkového prvku měla vliv na rozhodnutí. Generální advokát ve svém stanovisku navrhnul, aby byla přítomnost či nepřítomnost tohoto prvku, vyžadovaného krom toho i pozdějšími právními předpisy (článek L. 312-8 spotřebitelského zákoníku, nyní článek L. 313-25 téhož zákoníku), zohledňována při posuzování jasného a srozumitelného charakteru sporných ujednání.

IV. Odůvodnění předkládací žádosti

1. Hlavní předmět smlouvy

- 26 Sporná smlouva se skládá z několika ujednání prezentovaných jako součást mechanismu přepočtu měn, která vedou k začlenění kurzového rizika do měsíčních splátek placených spotřebitelem. Měsíční splátky placené v eurech jsou stanovené pevnou částkou. Při vývoji směnného kurzu představuje splátka menší částku ve švýcarských francích, než byla částka uvedená spotřebiteli při uzavírání úvěru. Tato částka je přednostně započítávána na úroky.
- 27 Tato smlouva je tedy úvěrem denominovaným v cizí měně a splatným v národní měně, nesjednaným individuálně. Za současného stavu unijního práva provedeného do práva vnitrostátního je dotčený mechanismus součástí hlavního předmětu smlouvy.
- 28 Sporná ustanovení se týkají pravidel započtení plateb na úroky, fungování účtů ve švýcarských francích jakožto měny vedení účtu, a v eurech jakožto platební měny, a dále též prodloužení doby úvěru. Vyplývá z nich, že v případě nepříznivého vývoje směnného kurzu dluží spotřebitel vyšší jistinu v eurech, než je zapůjčená částka, a že jeho měsíční splátky se započítávají téměř výhradně na úroky, přičemž dlužný zbytek jistiny umožňují pouze z malé části.
- 29 Předkládající soud se tedy zabývá tím, jakým prostorem pro uvážení disponuje ohledně těchto ujednání: mají být považována za nedělitelný celek představující hlavní předmět smlouvy a nemohou být z tohoto důvodu kvalifikována jako zneužívající, jsou-li jasná a srozumitelná? Nebo je naopak nutno připustit, že tato ujednání mohou být individuálně považována za zneužívající, s výjimkou, již v judikatuře stanovenou, ujednání stanovujícího splácení v cizí měně?

2. Povědomí příjemce úvěru o předvídatelném ekonomickém kontextu jako kritérium pro posouzení jasného a srozumitelného charakteru ujednání

- 30 Ukazuje se, že příjemce úvěru obdržel před uzavřením smlouvy o úvěru značné množství informací. Písemnosti ve spise prokazují, že tyto informace zdůrazňovaly stálý charakter parity euro – švýcarský frank. Spotřebitel se tak mohl domnívat, že riziko jeho závazku se vztahuje k jiným prvkům, taktéž sděleným poskytovatelem úvěru, jako jsou náklady na měnový přepočtení nebo pevný charakter úrokové sazby.
- 31 Nabídka úvěru podrobně popisuje mechanismus, podle kterého měsíční splátky v eurech splácejí úvěr denominovaný ve švýcarských francích. Kurzové riziko vyplývá z kombinace jednotlivých ujednání. VE zdůrazňuje, že výraz „kurzové riziko“ není v nabídce užit.
- 32 Z písemností založených do spisu vyplývá, že v období napětí na finančních trzích se určité měny, zejména švýcarský frank, stávají „bezpečnou hodnotou“ chránící své držitele před výkyvy, jež jsou takovým obdobím vlastní. S ohledem na písemnosti založené do spisu mohla být tato skutečnost poskytovateli úvěru v okamžiku uzavření smlouvy známa, což je pravděpodobné s ohledem na znalosti a dovednosti vyplývající z jeho postavení profesionálního poskytovatele úvěrů.
- 33 Vnitrostátní právní předpisy a judikatura vyžadují, aby soud posoudil nabídku objektivním způsobem, bez ohledu na takové okolnosti, a použil jako referenci například simulované vyčíslení ukazující dopad kolísání směnného kurzu na náklady úvěru, aby jej však nepovažoval za nezbytný prvek. Judikatura Soudního dvora odkazuje na transparentnost při posuzování jasného a srozumitelného charakteru ujednání, jež je součástí hlavního předmětu smlouvy.
- 34 Předkládající soud se tedy zabývá konkrétním dopadem tohoto pojmu na příjemce úvěru, který nezná dopady ekonomického napětí na vývoj směnného kurzu, a otázkou, zda měl či neměl být informován o dodatečném riziku, které představuje ekonomický kontext, v němž uzavřel svůj závazek.
- 35 Nepřímo zde vyvstává i otázka posouzení dobré víry poskytovatele úvěru, jenž mohl na základě svých znalostí analyzovat tento předvídatelný vývoj. VE v tomto ohledu předkládá ekonomické prognózy švýcarské centrální banky z doby předcházející úvěru, o nichž se dnes domnívá, že byly poskytovateli úvěru známy.

Předběžné otázky

- 36 Tribunal d'instance de Lagny-sur-Marne (Francie) předkládá Soudnímu dvoru Evropské unie následující otázky:
- 1) Má být odstavec 2 článku 4 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že ujednání, která nemohou být posuzována izolovaně a která stanoví splácení v pevných splátkách započítávaných přednostně na úroky, prodloužení doby

platnosti smlouvy a zvýšení úhrad za účelem splacení salda účtu, přičemž toto saldo se může značně zvýšit v důsledku výkyvů parity, tvoří hlavní předmět smlouvy o úvěru denominovaného v cizí měně a splatného v národní měně?

- 2) Má být odstavec 1 článku 3 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že ujednání, která nemohou být posuzována izolovaně a která stanoví splácení v pevných splátkách započítávaných přednostně na úroky, prodloužení doby platnosti smlouvy a zvýšení úhrad za účelem splacení salda účtu, jež se může značně zvýšit v důsledku výkyvů parity, vytváří významnou nerovnováhu mezi právy a povinnostmi stran smlouvy, zejména proto, že vystavují spotřebitele neúměrnému kurzovému riziku?
- 3) Má být článek 4 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že ukládá, aby byl jasný a srozumitelný charakter ujednání smlouvy o úvěru denominovaném v cizí měně a splatném v národní měně posuzován, k okamžiku uzavření smlouvy, s ohledem na předvídatelný ekonomický kontext, konkrétně v projednávané věci na dopady hospodářských potíží let 2007 až 2009 na výkyvy směnného kurzu, s přihlédnutím k profesionálním znalostem a dovednostem poskytovatele úvěru a jeho dobré víře?
- 4) Má být článek 4 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že ukládá, aby byl jasný a srozumitelný charakter ujednání smlouvy o úvěru denominovaném v cizí měně a splatném v národní měně posuzován s ohledem na to, zda poskytovatel úvěru, disponující profesionálními znalostmi a dovednostmi, poskytnul spotřebiteli informace, zejména v podobě výpočtů, výlučně objektivní a abstraktní, nezohledňující ekonomický kontext, jenž může mít dopad na výkyvy směnného kurzu?